

Udskriftsdato: 15. december 2025

KEN nr 10077 af 24/10/2016 (Gældende)

Pressenævnets kendelse i sag nr. 16-70-00989

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: 16-70-00989

Pressenævnets kendelse i sag nr. 16-70-00989

Videnskab.dks omtale af borrelia-tests får ikke kritik

En tysk læge klagede over artiklens overskrift ”Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet” og underoverskriften ”Danskere betaler tusindvis af kroner for at blive testet positive for borrelia-infektion hos tyske privatklinikker”. Pressenævnet udtalte ikke kritik under henvisning til borreliatests unøjagtighed, omkostningerne forbundet med en privat test i udlandet samt det forhold, at danske patienter tager til Tyskland for at blive udredt for borrelia.

Pressenævnets begrundelse og afgørelse:

Retlig interesse

Pressenævnets formand har ved kendelse af 23. maj 2016 i sag nr. 16-70-00969, [Patienten] mod videnskab.dk, afvist, at [Patienten] kunne få behandlet en klage over artiklen ”*Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet*”, da han ikke personligt var omtalt i artiklen og derved ikke var klageberettiget.

Klagen er herefter indbragt for Pressenævnet med [Lægen] som medunderskriver. Klagen realitetsbehandles i relation til [Lægen], der er omtalt i artiklen som leder af [Klinikken] i Tyskland.

God presseskik

I artiklen omtales blandt andet to danske klaringsrapporter ”*Lyme Borreliose – Klinik, diagnostik og behandling*” fra 2006 (opdateret i 2010) og ”*Lyme Borreliose – Klinik, diagnostik og behandling i Danmark*” fra 2014.

Pressenævnet bemærker, at nævnet ikke har mulighed for at vurdere, hvorvidt det nødvendige datagrundlag har været til stede for konklusionerne i de danske klaringsrapporter og udenlandske undersøgelser i artiklen, og nævnet kan derfor ikke tage stilling til, hvorvidt videnskab.dk har videregivet fejlagtige konklusioner fra rapporterne.

Nævnet kan herved heller ikke tage stilling til, hvorvidt ELISA-testen eller Western blot-testen må anses for at være mindst unøjagtig ved diagnosticering af borrelia. Det er et bevisspørgsmål, der henhører under domstolene. De spørgsmål behandles derfor ikke.

På baggrund af oplysningerne i videnskab.dks artikel lægger Pressenævnet til grund, at ELISA-testen anvendes i Danmark, hvorimod andre lande anvender Western blot-testen. [Klinikken] i Tyskland anvender Western blot-testen, der anbefales af den internationale borreliaorganisation, ILADS (International Lyme and Associated Diseases Society).

Pressenævnet vurderer alene, hvorvidt god presseskik er overholdt i artiklen, jf. medieansvarslovens § 34 og de vejledende regler for god presseskik.

- Overskrifter

[Lægen] har klaget over, at han fremstilles som en fupmager i artiklen, herunder i overskriften ”*Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet*” og i underoverskriften ”*Danskere betaler tusinder*”

af kroner for at blive testet positive for borrelia-infektion hos tyske privatklinikker. Men privatklinikkerne bruger upålidelige testmetoder, lyder det fra en række danske forskere. ”

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at overskrifter og mellemrubrikker i form og indhold skal have dækning i den pågældende artikel, jf. punkt A. 6.

Det fremgår af artiklen, at der ved både ELISA-testen og Western blot-metoden vil forekomme falske testresultater. Ifølge de danske klaringsrapporter og fagchef og afdelingslederen ved Statens Serum Institut anbefales ELISA-testen i Danmark, idet den anses for at give færre falske testresultater end Western blot-testen. Det fremgår af artiklen, at ingen af testene kan stå alene, men patientens symptomer må sideløbende vurderes af lægen. Ifølge artiklen koster en Western blot-test på [Lægen]s klinik, [Klinikken]s, i Tyskland ca. 4.000 kroner.

Pressenævnet finder, at overskriften om, at *”Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet”* fremstår som videnskab.dks vurdering på baggrund af oplysningerne i artiklen, herunder testenes unøjagtighed og prisen for en privat test i udlandet. Nævnet finder herefter, at overskriften fremstår som en vurdering, der ikke er uden dækning i de faktiske forhold. På denne baggrund finder nævnet, at overskriften har dækning, og nævnet udtaler ikke kritik.

Pressenævnet finder videre, at der er dækning for underoverskriftens formulering *”Danskere betaler tusindvis af kroner for at blive testet positive for borrelia-infektion hos tyske privatklinikker. ”* Nævnet har herved også lagt vægt på unøjagtigheden i borreliatests, og at danske patienter tager til Tyskland for at blive udredt.

- Redigering

[Lægen] har klaget over, at det ikke omtales, hvordan udenlandske læger diagnosticerer, at der er omtalt en undersøgelse fra 2001 og fra 2010 uden at nævne kritikken af undersøgelserne.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at det er mediernes opgave at bringe korrekt og hurtig information. Så langt det er muligt, bør det kontrolleres, om de oplysninger, der gives eller gengives, er korrekte, jf. punkt A. 1.

Pressenævnet bemærker generelt, at redaktøren i overensstemmelse med det almindelige princip om redaktørens ret til at redigere mediet som udgangspunkt er berettiget til at beslutte, hvad man vil bringe i mediet. Det vil sige, at det ligger inden for grænserne af redaktørens redigeringsret at undlade at omtale forhold, der for en af parterne eller andre forekommer centrale, ligesom det er op til redaktøren at vælge og fravælge materiale og kilder, så længe det samlede indtryk giver et retvisende billede.

Pressenævnet henviser til de bevismæssige begrænsninger for nævnet i forhold til undersøgelsernes datagrundlag som beskrevet ovenfor. I relation til de presseetiske forhold finder Pressenævnet, at videnskab.dk ikke har overskredet rammerne for redigering ved at undlade yderligere omtale af udenlandske lægers diagnosticering eller beskrive de to studier fra henholdsvis 2001 og 2010 nærmere. Nævnet bemærker, at der i artiklen er indsat link til studierne, så læsere har mulighed for at undersøge videnskab.dks grundlag yderligere.

[Lægen] har videre klaget over, at oplysningen om den amerikanske myndighed National Guideline Clearinghouses (NGC) ansvarsfraskrivelse i forhold til ILADS’ retningslinjer er medtaget, da den får [Lægen] og andre, der følger ILADS’ retningslinjer, til at fremstå som utroværdig.

Det fremgår af NGC's hjemmeside, at NGC ikke selvstændigt efterprøver forskningsresultaterne. Af NGC's "disclaimer" fremgår det, at *"the guidelines and some related materials on this site are the products of named organizations that are solely responsible for their content."*

Pressenævnet finder, at artiklens gengivelse af ansvarsfraskrivelsen er korrekt og relevant, og nævnet udtaler ikke kritik af gengivelsen eller den sammenhæng, den er gengivet.

- Kildekritik

[Lægen] har klaget over udsagnet *"Klaus Hansen har dog ikke påvirket retningslinjerne, mener en lang række forskere og klinikere uden økonomisk interesse i ELISA-testen"*, som ifølge klager er forkert, da Klaus Hansen var medforfatter til klaringsrapporten fra 2014.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at kritik bør udvises over for nyhedskilderne, i særdeleshed når disses udsagn kan være farvet af personlig interesse eller skadevoldende hensigt, ligesom det skal gøres klart, hvad der er faktiske oplysninger, og hvad der er kommentarer, jf. punkt A. 2 og A. 5.

På baggrund af klaringsrapporten fra 2010 lægger Pressenævnet til grund, at Klaus Hansen modtager licensindtægter, når ELISA-testen anvendes.

Pressenævnet finder, at det klart fremgår af udsagnet *"mener en lang række forskere og klinikere"*, at udsagnet om, at Klaus Hansen ikke har påvirket de danske retningslinjer, er en vurdering. Pressenævnet finder videre, at Klaus Hansens økonomiske interesse i ELISA-testen fremgår af artiklen med udsagnet om, at *"en af de syv forskere, der har været med til at lave retningslinjerne for borrelia-behandling og -test i Danmark, Klaus Hansen, tjener penge på ELISA-borrelia-testen, når den bliver solgt"*.

Artiklen inddrager videre, at overlæge Tove Ejlersen på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling på Aalborg Universitetshospital sideløbende med ELISA-testen har benyttet Western blot-testen, men at resultaterne ikke viste sig brugbare. Tove Ejlersen har efter det oplyste ikke medvirket til at udarbejde retningslinjerne i klaringsrapporten.

Pressenævnet udtaler ikke kritik af videnskab.dk for at gengive kommentaren om Klaus Hansen uvildighed. Nævnet har også lagt vægt på, at [Lægen]'s kritik af Klaus Hansens medvirken fremgår af artiklen.

Pressenævnet finder heller ikke i øvrigt anledning til at udtale kritik.

Patient [Patienten] og læge [Lægen] har klaget over artiklen *"Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet"* bragt den 5. april 2016 på videnskab.dk, idet de mener, at god presseskik er tilsidesat.

[Patienten] og [Lægen] har blandt andet klaget over overskriftens formulering, og at artiklen fremstiller læge [Lægen] som en fupmager, der altid kan opfylde patienters ønske om en positiv borrelia-diagnose.

1 Sagsfremstilling

Den 5. april 2016 bragte videnskab.dk artiklen *"Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet"*, som omhandler den usikkerhed, der er forbundet med at teste for borrelia-infektioner. Til artiklen var indsat forskellige links til anden omtale. Pressenævnet har beskrevet henvisningerne til anden omtale i skarpe parenteser i artiklen. Af artiklens underrubrik fremgår følgende:

”Danskere betaler tusinder af kroner for at blive testet positive for borrelia-infektion hos tyske privatklinikker. Men privatklinikkerne bruger upålidelige testmetoder, lyder det fra en række danske forskere. ”

Af teksten fremgår blandt andet følgende:

”[...] Klinikernes testmetoder giver dog et upålideligt resultat, og det er sandsynligt, at de behandlede danskere slet ikke er syge af den flåtbårne bakterie, borrelia. Sådan lyder det fra en række danske forskere.

»Testene er dårlige og giver falske, positive resultater, hvis de står alene. Hvis man ikke er omhyggelig med testmetoderne, kan man få alle til at være positive for borrelia,« siger Ram Dessau, forsker og overlæge på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling på Slagelse Hospital, efter at have fået at vide, hvilke testmetoder flere tyske privatklinikker bruger. På flere tyske privatklinikker bruges blandt andet såkaldte Westernblot-test [...], men disse test viser, at de fleste har borrelia, også selvom de ikke har det, siger Karen Krogfelt, fagchef på Statens Serum Institut.

»De fleste danskere vil testes positive for borrelia, hvis de fik deres blod testet med Westernblot-metoder. De er alt for upræcise. Den danske ELISA-test [Enzyme Linked ImmunoSorbent Assay] er langt mere pålidelig,« siger Karen Krogfelt, fagchef og afsnitsleder på Mikrobiologi og Infektionskontrol ved Statens Serum Institut.

LÆS OGSÅ: 'Tysk læge: Dansk borrelia-test er ikke tilstrækkelig' [[link til artikel af 5. april 2016](#)], hvor lederen af en af de populære klinikker, læge [Lægen], svarer tilbage på kritikken.

Syge danskere tror ikke på det danske sundhedsvæsen

Flere af de syge danskere, der bruger de udenlandske klinikker, er kritiske over for den danske diagnose- og behandlingsform og har kontaktet forskere og klinikere for at konfrontere dem med kritikken. [...]

Også overlæge Jette Bangsborg, der har været med til at lave de danske retningslinjer for borrelia-diagnostik og -behandling, mener, at det er trist patienterne bruger penge på privatklinikker, der giver dem forkerte svar.

»Diagnosen fra udlandet fastholder dem i forestillingen om, at langvarige, bivirkningsfyldte antibiotikakure er den rette behandling, og så fratager det dem muligheden for udredning og behandling af de egentlige sygdomsårsager, der ligger bag deres symptomer,« siger Jette Bangsborg, overlæge på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling på Herlev Hospital.

2.200 danskere mener, de danske borrelia-test er for dårlige

Næsten 2.200 danskere har siden november 2015 skrevet under på en underskriftsindsamling på [hjemmesiden Skrivunder.dk](#), [[Link til hjemmesiden](#) "Bedre behandling for patienter med flåtbårne infektioner kræves", *hvoraf det blandt andet fremgår, at:*

"I mange tilfælde er borgeren inficeret med borrelia men får et negativt resultat fra den såkaldte ELISA test for borrelia antistoffer. ELISA er den eneste anerkendte test for borrelia i Danmark, men der foreligger omfattende videnskabelig dokumentation for, at denne test giver falske negative resultater hos ca. halvdelen af de inficerede. [...]"

at der skal en anden test og behandling af borrelia til i Danmark. De mener ikke, at den nuværende ELISA-test, der bruges i Danmark, er god nok til at vurdere, om en patient har en borrelia-infektion. [...]

Facebookgruppe lokker danskere til tyske klinikker

[...] Administratorerne bag siden [Facebook-gruppen "Borrelia Info"] anbefaler i gruppens velkomstmeddelelse, at man får lavet en test hos [\[Klinikken\]](#)

[Link til hjemmesiden [Klinikken] "Diagnosing tick-borne diseases"]

i Tyskland til omkring 4.000 kroner. Og [Klinikken] har lavet et særligt tilbud til den danske Facebook-gruppe, så man får rabat, hvis man udfylder en formular, der findes på gruppens side. [Klinikken]s har alene i 2015 testet cirka 250 danskere for tegn på borrelia-infektion, skriver lederen, [Lægen], i en mail til Videnskab.dk.

Han skriver ydermere, at laboratoriet har fundet, at cirka 60 procent af danskerne er blevet testet positive for borrelia-infektion og cirka 5 procent for co-infektioner, det vil sige andre bakterielle infektioner, der kan følge med et flåtbid, end borrelia.

Den tyske læge [Lægen], der står bag [Klinikken], har tilknytning til ILADS (International Lyme and Associated Diseases Society), der er en international gruppe af forskere og læger med base i USA, der kritiserer og går imod flere af de offentlige retningslinjer for diagnose og behandling af borrelia i USA og europæiske lande, såsom Danmark, Holland og Tyskland.

Hvis man kigger nærmere på [ILADS' egne retningslinjer](#)

[Link til retningslinjerne "Evidence assessments and guideline recommendations in Lyme disease: the clinical management of known tick bites, erythema migrans rashes and persistent disease" på ILADS' hjemmeside]

og ser på de steder, hvor de adskiller sig fra offentlige retningslinjer, skriver ILADS ofte selv, at videnskaben bag deres alternative tilgange er dårlig eller ikke-eksisterende. (Bemærk at den amerikanske myndighed, NGC [National Guideline Clearinghouse], ikke tager ansvar *[Link til NGC's hjemmeside, hvoraf det blandt andet fremgår, at:*

"Disclaimer

Purpose and Sponsorship

NGC is a Web site intended to make evidence-based clinical practice guidelines, related summaries, and companion materials widely available to health care professionals. [...] The guidelines and some of the related materials on this site are the products of named organizations that are solely responsible for their content. [...]"] for ILADS-retningslinjerne, men har bare gjort dem tilgængelige på deres side).

Klinik har tendens til at finde alle kunder syge

[Lægen] har samtidig været med til at stifte privatklinikken BCA Clinic, der ifølge egen hjemmeside følger ILADS' retningslinjer. Klinikken tilbyder andre borrelia-test end ELISA-testen og sælger alternative og ikke-videnskabeligt funderede behandlinger af borrelia - for eksempel foton- og elektronterapi, lysterapi, naturopati. BCA Clinic, der bruger en Westernblot-testmetode, har en tendens til altid at finde deres kunder syge. Faktisk lider 90 procent af alle BCA Clinics patienter af co-infektioner til borrelia, siger den nuværende leder af BCA Clinic, Carsten Nicolaus, i en artikel i [Huffington Post](#)

[Link til Huffington Post-artiklen "The Global Search for Education: Germany – Ticks" af 29. oktober 2013].

BCA Clinic tilbyder efterfølgende deres kunder, at de kan købe naturmedicin til flere tusinde kroner, såsom 'detoxpiller', der ikke anerkendes som behandling inden for almindelig vestlig videnskabelig medicin, omega-3 og multivitaminer, viser et indblik, Videnskab.dk har fået i en af de danske patienter, der har besøgt klinikken. To måneders forbrug kostede patienten over 6.000 kroner.

[Lægen] lægger ikke afstand til alternativ medicin

I 2014 startede [Klinikken] sit eget laboratorium, men samarbejder stadig med flere alternative behandlingsklinikker

[Link til [Klinikken] "Diagnosing tick-borne diseases"],

ifølge [Klinikken]s egen hjemmeside. [Lægen] lægger altså ikke afstand til alternativ naturmedicin og -praksis, der ikke er baseret på videnskabelige standarder. Videnskab.dk har over mail spurgt [Lægen], hvorfor han støtter alternativ medicin i behandlingen af borrelia.

»Bakterielle infektioner skal i første omgang behandles med antibiotika. Men hvad hvis nogen ikke tolererer kemi i kroppen på grund af lever-, nyre- eller tarmproblemer? Hvis en terapeut forbedrer symptomerne på en patient, uanset hvilken metode i verden, har de opfyldt deres lægegerning,« svarer [Lægen] og fortsætter:

»Jeg har aldrig selv solgt nogen detox-piller eller lignende, fordi jeg er en traditionel læge, og jeg specialiserer mig i at teste og fortolke testresultater. Men jeg er åben for andre terapeuter og terapiformer. Jeg har stor respekt for andres arbejde, hvis de forbedrer livskvaliteten for patienter. Det er det vigtigste kriterium for enhver form for terapi i verden.«

Forskers interessekonflikt årsag til patienters mistro

Kritikerne af den danske ELISA-testmetode, herunder [Lægen], hæfter sig ved, at en af de syv forskere, der har været med til at lave retningslinjerne for borrelia-behandling og -test i Danmark, Klaus Hansen, tjener penge på ELISA-borrelia-testen, når den bliver solgt. Klaus Hansen har været med til at udvikle testen, får licensindtægter og har derfor en interesse i at promovere ELISA-testen, der bruges i Danmark. Klaus Hansen har dog ikke påvirket retningslinjerne, mener en lang række forskere og klinikere uden økonomisk interesse i ELISA-testen.

»ELISA-testen til borrelia bruges i hele verden, og der er masser af uafhængig forskning, der viser, at ELISA er langt mere pålidelig end andre testmetoder,« siger Karen Krogfelt. Hun har ikke været med til at lave de danske retningslinjer. Der er ingen tvivl om, at ELISA-testene er det bedste, vi har, siger Tove Ejlersen, ledende overlæge på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling på Aalborg Universitetshospital. [...]

Rapport: Danske retningslinjer for borrelia-test lever op til forskningen

Også på Herlev Hospital er man enig.

»Vi bruger udelukkende ELISA-testene, da de er de bedste, man har. De er ikke fejlfrie. Man bliver også nødt til at henholde sig til symptomerne som læge. Det gælder alle test for antistoffer, som ELISA-testene er,« siger Jette Bangsborg, der har været med til at vurdere retningslinjerne i en klaringsrapport fra 2014.

[Link til klaringsrapporten, 2. udgave, "Lyme Borreliose - Klinik, diagnostik og behandling i Danmark".]

Her konkluderer hun sammen med seks andre forskere, at de danske retningslinjer for borrelia-test og -behandling lever op til, hvad den stærkeste forskning peger på. De andre forskere bag klaringsrapporten er Ram Dessau, Anne-Mette Lebech, Finn Sellebjerg, Christian Østergaard, Sigurdur Skarphedinsson og Klaus Hansen. Forskerholdet bag klaringsrapporten refererer til 212 undersøgelser, hvor Klaus Hansen, der har en økonomisk interesse i ELISA-testen, kun medvirker på 15 af dem.

[...]

Antistoffer i blodet er til stede i blodet længe

Det er svært at måle, om man stadig har en infektion efter antibiotikabehandlingen, da de fleste testmetoder, man har til rådighed, kigger på antistoffer i blodet, og disse antistoffer vil blive ved med at være til stede lang tid efter, infektionen er forsvundet. Antistofferne fungerer som en slags vaccine mod fremtidige borrelia-infektioner. Derfor er det svært at konkludere, at infektionen varer ved, bare fordi antistoftesten er positiv. På dette område er både [Lægen] og de danske retningslinjer enige. [...]

Ingen værdi i længevarende antibiotikabehandling

I en undersøgelse fra 2010

[link til artiklen "Antibiotic treatment duration and long-term outcomes of patients with early lyme disease from a lyme disease-hyperendemic area" på hjemmesiden for US National Library of Medicine National Institutes of Health]

sammenligner forskere antibiotikabehandling af voksne med tegn på flåtbid, *erythema migrans*, hvor antibiotikaen (doxycyclin) er givet i hhv. mere eller mindre end 10 dage. Konklusionen er, at omkring 10 dages behandling giver lige så gode resultater som længerevarende behandling.

Samtidig viser en større gennemgang af randomiserede, dobbelt-blindede og placebo-kontrollerede studier

[Link til artiklen "Two controlled trials of antibiotic treatment in patients with persistent symptoms and a history of Lyme disease" offentliggjort den 12. juli 2001 på hjemmesiden for US National Library of Medicine National Institutes of Health]

ingen værdi af at genoptage antibiotisk behandling hos patienter, der har følgetilstande efter overstået behandling for forskellige stadier af Borrelia-infektion. Det er dog muligt, at nogle af de danske patienter, der er syge efter et flåtbid, men testet negative for borrelia, kan have en infektion fra en anden flåtbåren bakterie, der kan give hovedpine, træthed og generel ubehag (læs mere i boksen under artiklen).

Artiklen er redigeret 12. april 2016. Se kommentarer for uddybning.

[...]

Kilder

Ram Dessaus profil (SDU)

Karen Krogfelts profil (SSI)

Jette Bangsborgs profil (KU)

Tove Ejlerssens profil (AAU)

Marianne Kragh Thomsens profil (AU)

Klaus Hansens profil (KU)

[Lægen]s hjemmeside ([Klinikken]s)

Lack of Borrelia burgdorferi DNA in synovial samples from patients with antibiotic treatment-resistant Lyme arthritis, Arthritis Rheum (1999)

Antibiotic treatment duration and long-term outcomes of patients with early lyme disease from a lyme disease-hyperendemic area, Clin Infect Dis. (2010), doi: 10.1086/649920.

Two controlled trials of antibiotic treatment in patients with persistent symptoms and a history of Lyme disease, New England Journal of Medicine (2001)”

Af den danske klaringsrapport ”*Lyme Borreliose – Klinik, diagnostik og behandling*” skrevet af Ram B. Dessau, Jette M. Bangsborg, Tove Ejlersen, Klaus Hansen, Anne-Mette Lebech og Christian Østergaard (1. udgave 2006, opdateret med erklæring om interessekonflikt i 2010) fremgår blandt andet følgende på side 29:

”Interessekonflikter

Klaus Hansen har licensindtægter fra Oxoid vedrørende IDEIAtm [ELISA].

De øvrige forfattere har ingen potentielle interessekonflikter. ”

Samme forfattere, med undtagelse af Tove Ejlersen, deltog i en arbejdsgruppe med Finn Sellebjerg og Sigurdur Skarphedisson, der udsendte 2. udgave af klaringsrapporten under titlen ”*Lyme Borrelia – Klinik, diagnostik og behandling i Danmark*” i 2014. Af 2. udgave fremgår bl.a. følgende af afsnittet ”Laboratoriediagnostik”:

”[side 29]

Anbefaling: ELISA test alene har i en dansk sammenhæng en dokumenteret sensitivitet og specificitet. Det er ikke dokumenteret at de anvendte ELISA tests forbedres med to-trins algoritme. ”

2 Parternes synspunkter

2.1 [Patienten]s og [Lægen]s synspunkter

Klagerne har anført, at artiklen er præget af at have det formål at miskreditere læger og forskere.

Overskrifter

Klagerne har anført, at overskriften ”*Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet*” ikke har dækning i teksten. Læseren får ikke oplyst, hvilke borrelia-tests, der er dårlige, eller hvordan danskere bliver snydt.

Underrubrikken ”*Danskere betaler tusinder af kroner for at blive testet positive for borrelia-infektion hos tyske privatklinikker. Men privatklinikkerne bruger upålidelige testmetoder; lyder det fra en række danske forskere*” giver indtryk af, at videnskab.dk kender borrelia-patienternes motiver.

Artiklen giver indtryk af, at det er engagerede borrelia-patienter, der har opfundet problemerne med ELISA-testen. Det er det samme som at sige, at problemerne med testen er taget ud af den "blå luft". Der foreligger ikke dokumentation for, at ELISA-testen er mere eller mindre nøjagtig end andre tests.

Det fremstår som om, at patienterne betaler for at få et positiv test-svar, og at patienterne ikke reelt ønsker at blive testet for infektioner. I artiklens tekst er betegnelsen "dårlige" lig med "upålidelige" tests. Læseren bliver præsenteret for, at de metoder, der benyttes til at teste for borrelia i udlandet, er fup.

Redigering

I artiklen citeres fagleder Karen Krogfelt fra Statens Serum Institut for, at de fleste danskere ville blive testet positive for borrelia, hvis de blev testet med Western blot-metoden, idet testen er upræcis. Karen Krogfelt har henvist til, at megen uafhængig forskning viser, at ELISA-testen er mere pålidelig end andre testmetoder. Det er groft vildledende, at videnskab.dk ikke nærmere beskriver de omtalte tests og baggrunden for, at de anses for upålidelige.

Fagchef Karen Krogfelt og overlæge Jette Bangsborg får i artiklen uimodsagt lov til at anføre, at det forhold, at nogle patienter har diagnoser, der er stillet i Tyskland, gør det vanskeligt for patienterne at blive behandlet for det, de egentligt fejler. Fagchef Karen Krogfelt og overlæge Jette Bangsborg placerer dermed ansvaret hos patienternes selv. Meget syge mennesker, som er blevet afvist eller ført rundt i sygehusvæsenet i årevis, bliver dermed stillet endnu dårligere af at have søgt hjælp i udlandet.

Videnskab.dk antager endvidere, at lægerne i udlandet ordinerer langvarige antibiotika-kure på baggrund af tvivlsomme test-svar. De udenlandske læger, der benytter sig af andre tests, lader ikke testsvaret stå alene. Videnskab.dk kunne i den forbindelse have henvendt sig til de pågældende læger for at spørge, hvordan de diagnosticerer. De danske forskeres påstande lægges uden videre til grund.

Videnskab.dk hævder på baggrund af to studier, at længerevarende antibiotika-kure er værdiløse ved borrelia-infektioner. Dette er en unuanceret konklusion. Der er udtalt kritik af de to studier på baggrund af det statistiske grundlag. I studiet fra 2001 er der ikke taget forbehold for forskellen på, hvor påvirkede borrelia-patienter er. I et andet studie fra 2010 medregnes symptomer som muskelsmerter, træthed, søvnbesvær og kognitive problemer ikke som borrelia-symptomer. Derudover havde kun 299 af i alt 607 forsøgspersoner svaret på et opfølgningsskema.

[Lægen] stilles over for fem danske kilder, der anvender ELISA-testen og i øvrigt følger de danske retningslinjer. De danske kilder påstår med deres "ekspertholdning", at tyske læger, herunder [Lægen], snyder patienterne uden nogen form for dokumentation. [Lægen] er medlem af ILADS.

Det bemærkes i artiklen, at *"NGC ikke tager ansvar for ILADS-retningslinjerne"*. NGC offentliggør en såkaldt "disclaimer", som er en ansvarsfraskrivelse for tredjemands undersøgelser. Ved at påpege denne disclaimer, får videnskab.dk ILADS' retningslinjer – og dermed også [Lægen] – til at fremstå som utroværdige. Det er imidlertid sædvanligt på mange hjemmesider at skrive, at man ikke tager ansvar for indholdet for at undgå at blive pålagt erstatningsansvar. Der er henvist til Statens Serum Instituts ansvarsfraskrivelse.

I artiklen oplyses det desuden, at ILADS selv har oplyst, at *"videnskaben bag deres alternative tilgang er dårlig eller ikke-eksisterende"*. Det er ikke korrekt. ILADS' borrelia-retningslinjer, der er godkendt af NGC, er udelukkende videnskabeligt baseret.

Det er rigtigt, at anbefalingerne efter GRADE-evalueringssystemet (Grading of Recommendations, Assessment, Development and Evaluation) alle vurderes som "very low-quality evidence", men det samme

gør sig gældende for det videnskabelige grundlag brugt i Infectious Diseases Society of Americas (IDSA) retningslinjer ifølge en rapport fra 2002 fra den amerikanske sundhedsstyrelse, CDC (Center for Disease Control and Prevention).

Kildekritik

Klagerne har anført, at Facebook-gruppen "Borrelia Info" beskyldes for at lokke og måske ligefrem være årsagen til, at mange danskere søger hjælp i udlandet. Borrelia Info er en støttegruppe, hvor syge, der er svigtet af sundhedsvæsenet i Danmark, støtter og rådgiver hinanden. Klagerne bekendt, har ingen i gruppen økonomiske interesser i at anbefale tests og behandlingen på [Klinikken]s.

I modsætning hertil har Klaus Hansen, som er medforfatter til den danske klaringsrapport, økonomiske interesser i at anbefale ELISA-testen, idet han modtager licensindtægter fra salget af testen. Infectious Diseases Society of Americas (IDSA) retningslinjer for borrelia-behandling og diagnostik, som den danske klaringsrapport læner sig op ad, blev februar 2016 fjernet fra NGC's hjemmeside, fordi den ikke levede op til Institute for Medicine 2011-kriterier i "Standards for Developing Trustworthy Clinical Practice Guidelines".

2.2 Videnskab.dks synspunkter

Videnskab.dk har anført, at videnskaben ikke leverer entydige svar. Forskningsresultater kan pege i forskellige retninger samtidig med, at evidensen i forskningsresultater kan være stærk eller svag.

Overskrifter

Videnskab.dk har i sin research og sine artikler fokuseret på at afdække og forklare videnskaben bag de borrelia-tests, som bruges i henholdsvis Danmark efter anbefaling fra de danske sundhedsmyndigheder og i udlandet. En række danskere, som ikke har tillid til den danske test, har søgt til tyske privatklinikker. Videnskab.dk har benyttet sig af videnskabeligt orienterede kilder, herunder seks forskellige eksperter i borrelia og diagnosticering heraf. Der er fokus på den videnskabelige del med citater fra videnskabeligt orienterede kilder.

Redigering

Artiklen beskriver flere lægers praksis med hovedvægten på beskrivelsen af videnskaben bag den test-metode, de benytter til deres patienter. Videnskab.dk har fokuseret på [Lægen], idet han nævnes af den danske Facebook-gruppe Borrelia Info. [Lægen] citeres loyalt og har mulighed for at svare fyldestgørende på kritikken.

Artiklen søger endvidere at redegøre for ILADS' retningslinjer og skriver blandt andet:

"Hvis man kigger nærmere på ILADS' egne retningslinjer og ser på de steder, hvor de adskiller sig fra offentlige retningslinjer, skriver ILADS ofte selv, at videnskaben bag deres alternative tilgange er dårlig eller ikke-eksisterende. (NGC tager ikke ansvar for ILADS-retningslinjerne, men har gjort dem tilgængelige på deres hjemmeside)".

Klagerne har selv skrevet i klagen til Pressenævnet: "Det er dog rigtigt at anbefalingerne, efter GRADE evalueringssystemet, alle vurderes som "very low-quality evidence" [evidence af meget lavt kvalitet]."

Kildekritik

Videnskab.dk har interviewet seks danske eksperter i tests og diagnosticering på borrelia-området, herunder Ram Dessau (Forsker og overlæge, Klinisk Mikrobiologisk Afdeling, Slagelse), Karen Krogfelt (Fagchef, Statens Serum Institut), Jette Bangsborg (Overlæge, Klinisk Mikrobiologisk Afdeling, Herlev), Tove Ejlersen (Ledende overlæge, Klinisk Mikrobiologisk Afdeling, Aalborg), Marianne Kragh Thomsen (Overlæge, Mikrobiologisk Afdeling med ansvar for borrelia-analyserne, Aarhus) og Svend Ellermann-Eriksen (Ledende overlæge på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling, Aarhus). Valget af kilderne er der redegjort for i forlængelse af artiklen.

Videnskab.dk har endvidere refereret til forskningsresultater, som har været udgivet i videnskabelige tidsskrifter.

Det fremgår af artiklen, at 2.200 danskere siden november 2015 har skrevet under på en underskriftsindsamling på hjemmesiden skrivunder.dk, hvor de efterlyser en bedre behandling af flåtbårne infektioner. Kritikerne af de danske retningslinjer har etableret Facebook-gruppen ”Borrelia-info” med over 1.100 medlemmer. Facebook-gruppens administration anbefaler, at man bliver testet for borrelia hos [Klinikken]s i Tyskland ([Lægen]s klinik) til omkring 4.000 kr. Fakta om Facebook-gruppen fremstilles nøgternt, og ingen enkeltpersoner trækkes frem – heller ikke [Patienten].

3 Pressenævnets begrundelse og afgørelse:

I sagens behandling har følgende nævnsmedlemmer deltaget:

Jesper Rothe, Inger Bach, Lene Sarup og John Meinert Jacobsen.

Retlig interesse

Pressenævnets formand har ved kendelse af 23. maj 2016 i sag nr. 16-70-00969, [Patienten] mod videnskab.dk, afvist, at [Patienten] kunne få behandlet en klage over artiklen ”*Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet*”, da han ikke personligt var omtalt i artiklen og derved ikke var klageberettiget.

Klagen er herefter indbragt for Pressenævnet med [Lægen] som medunderskriver. Klagen realitetsbehandles i relation til [Lægen], der er omtalt i artiklen som leder af [Klinikken]s i Tyskland.

God presseskik

I artiklen omtales blandt andet to danske klaringsrapporter ”*Lyme Borreliose – Klinik, diagnostik og behandling*” fra 2006 (opdateret i 2010) og ”*Lyme Borreliose – Klinik, diagnostik og behandling i Danmark*” fra 2014.

Pressenævnet bemærker, at nævnet ikke har mulighed for at vurdere, hvorvidt det nødvendige datagrundlag har været til stede for konklusionerne i de danske klaringsrapporter og udenlandske undersøgelser i artiklen, og nævnet kan derfor ikke tage stilling til, hvorvidt videnskab.dk har videregivet fejlagtige konklusioner fra rapporterne.

Nævnet kan herved heller ikke tage stilling til, hvorvidt ELISA-testen eller Western blot-testen må anses for at være mindst unøjagtig ved diagnosticering af borrelia. Det er et bevisspørgsmål, der henhører under domstolene. De spørgsmål behandles derfor ikke.

På baggrund af oplysningerne i videnskab.dks artikel lægger Pressenævnet til grund, at ELISA-testen anvendes i Danmark, hvorimod andre lande anvender Western blot-testen. [Klinikken] i Tyskland anvender Western blot-testen, der anbefales af den internationale borreliaorganisation, ILADS (International Lyme and Associated Diseases Society).

Pressenævnet vurderer alene, hvorvidt god presseskik er overholdt i artiklen, jf. medieansvarslovens § 34 og de vejledende regler for god presseskik.

– Overskrifter

[Lægen] har klaget over, at han fremstilles som en fupmager i artiklen, herunder i overskriften *”Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet”* og i underoverskriften *”Danskere betaler tusinder af kroner for at blive testet positive for borrelia-infektion hos tyske privatklinikker. Men privatklinikkerne bruger upålidelige testmetoder, lyder det fra en række danske forskere.”*

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at overskrifter og mellemrubrikker i form og indhold skal have dækning i den pågældende artikel, jf. punkt A. 6.

Det fremgår af artiklen, at der ved både ELISA-testen og Western blot-metoden vil forekomme falske testresultater. Ifølge de danske klaringsrapporter og fagchef og afdelingslederen ved Statens Serum Institut anbefales ELISA-testen i Danmark, idet den anses for at give færre falske testresultater end Western blot-testen. Det fremgår af artiklen, at ingen af testene kan stå alene, men patientens symptomer må sideløbende vurderes af lægen. Ifølge artiklen koster en test på [Lægen]s klinik, [Klinikken], i Tyskland ca. 4.000 kroner.¹⁾

Pressenævnet finder, at overskriften om, at *”Danskere snydes af dårlige borrelia-test i udlandet”* fremstår som videnskab.dks vurdering på baggrund af oplysningerne i artiklen, herunder testenes unøjagtighed og prisen for en privat test i udlandet. Nævnet finder herefter, at overskriften fremstår som en vurdering, der ikke er uden dækning i de faktiske forhold. På denne baggrund finder nævnet, at overskriften har dækning, og nævnet udtaler ikke kritik.

Pressenævnet finder videre, at der er dækning for underoverskriftens formulering *”Danskere betaler tusindvis af kroner for at blive testet positive for borrelia-infektion hos tyske privatklinikker.”* Nævnet har herved også lagt vægt på unøjagtigheden i borrelia-tests, og at danske patienter tager til Tyskland for at blive udredt.

– Redigering

[Lægen] har klaget over, at det ikke omtales, hvordan udenlandske læger diagnosticerer, at der er omtalt en undersøgelse fra 2001 og fra 2010 uden at nævne kritikken af undersøgelserne.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at det er mediernes opgave at bringe korrekt og hurtig information. Så langt det er muligt, bør det kontrolleres, om de oplysninger, der gives eller gengives, er korrekte, jf. punkt A. 1.

Pressenævnet bemærker generelt, at redaktøren i overensstemmelse med det almindelige princip om redaktørens ret til at redigere mediet som udgangspunkt er berettiget til at beslutte, hvad man vil bringe i mediet. Det vil sige, at det ligger inden for grænserne af redaktørens redigeringsret at undlade at omtale forhold, der for en af parterne eller andre forekommer centrale, ligesom det er op til redaktøren at vælge og fravælge materiale og kilder, så længe det samlede indtryk giver et retvisende billede.

Pressenævnet henviser til de bevismæssige begrænsninger for nævnet i forhold til undersøgelsesernes datagrundlag som beskrevet ovenfor. I relation til de presseetiske forhold finder Pressenævnet, at viden-

skab.dk ikke har overskredet rammerne for redigering ved at undlade yderligere omtale af udenlandske lægers diagnosticering eller beskrive de to studier fra henholdsvis 2001 og 2010 nærmere. Nævnet bemærker, at der i artiklen er indsat link til studierne, så læsere har mulighed for at undersøge videnskab.dks grundlag yderligere.

[Lægen] har videre klaget over, at oplysningen om den amerikanske myndighed National Guideline Clearinghouses (NGC) ansvarsfraskrivelse i forhold til ILADS' retningslinjer er medtaget, da den får [Lægen] og andre, der følger ILADS' retningslinjer, til at fremstå som utroværdig.

Det fremgår af NGC's hjemmeside, at NGC ikke selvstændigt efterprøver forskningsresultaterne. Af NGC's "disclaimer" fremgår det, at *"the guidelines and some related materials on this site are the products of named organizations that are solely responsible for their content."*

Pressenævnet finder, at artiklens gengivelse af ansvarsfraskrivelsen er korrekt og relevant, og nævnet udtaler ikke kritik af gengivelsen eller den sammenhæng, den er gengivet.

– Kildekritik

[Lægen] har klaget over udsagnet *"Klaus Hansen har dog ikke påvirket retningslinjerne, mener en lang række forskere og klinikere uden økonomisk interesse i ELISA-testen"*, som ifølge klager er forkert, da Klaus Hansen var medforfatter til klaringsrapporten fra 2014.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at kritik bør udvises over for nyhedskilderne, i særdeleshed når disses udsagn kan være farvet af personlig interesse eller skadevoldende hensigt, ligesom det skal gøres klart, hvad der er faktiske oplysninger, og hvad der er kommentarer, jf. punkt A. 2 og A. 5.

På baggrund af klaringsrapporten fra 2010 lægger Pressenævnet til grund, at Klaus Hansen modtager licensindtægter, når ELISA-testen anvendes.

Pressenævnet finder, at det klart fremgår af udsagnet *"mener en lang række forskere og klinikere"*, at udsagnet om, at Klaus Hansen ikke har påvirket de danske retningslinjer, er en vurdering. Pressenævnet finder videre, at Klaus Hansens økonomiske interesse i ELISA-testen fremgår af artiklen med udsagnet om, at *"en af de syv forskere, der har været med til at lave retningslinjerne for borrelia-behandling og -test i Danmark, Klaus Hansen, tjener penge på ELISA-borreliatesten, når den bliver solgt"*.

Artiklen inddrager videre, at overlæge Tove Ejlersen på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling på Aalborg Universitetshospital sideløbende med ELISA-testen har benyttet Western blot-testen, men at resultaterne ikke viste sig brugbare. Tove Ejlersen har efter det oplyste ikke medvirket til at udarbejde retningslinjerne i klaringsrapporten fra 2014.²⁾

Pressenævnet udtaler ikke kritik af videnskab.dk for at gengive kommentaren om Klaus Hansen uvildighed. Nævnet har også lagt vægt på, at [Lægen]'s kritik af Klaus Hansens medvirken fremgår af artiklen.

Pressenævnet finder heller ikke i øvrigt anledning til at udtale kritik.

Afgjort den 24. oktober 2016.

- 1) Sætningen er den 12. december 2016 ændret fra "Ifølge artiklen koster en Western blot-test på [Lægen]s klinik" til "[...] koster en test på [Lægen]s klinik".
- 2) Ordene "fra 2014" er den 12. december 2016 indføjet i kendelsen.